

ZIJN KINDEREN GOED VOOR HET HUWELIJK?

Ruut Veenhoven

In: 'Kiezen voor Kinderen', R. Veenhoven & E. van der Wolk (red.), Intermediair, Amsterdam/Van Gorcum, Assen, Amsterdam, 1977

Samenvatting

Luidt de komst van kinderen een periode in van verhoogd huwelijksgeluk? Zijn kinderloze huwelijken minder gelukkig? Is vooral een ouder echtpaar dat de kinderzegen nooit kende een beklagenswaardig stel mensen? Ook deze volkswijsheden blijken de toets van wetenschappelijk onderzoek niet te kunnen doorstaan. De werkelijkheid is heel wat genuanceerder dan de volkswijsheid vermoedt.

1 OPVATTINGEN

Vrij algemeen wordt 'kinderzegen' beschouwd als een noodzakelijk complement van een goed huwelijk. Een huwelijk zonder kinderen vindt men niet 'af'. Men denkt dat zo'n huwelijk op den duur leeg en triest wordt en alle kans heeft om spaak te lopen. Als het uitblijven van kinderen gevolg is van steriliteit is het oordeel in eerste instantie 'zielig'. Zo'n huwelijk zal nooit helemaal je dat worden, maar waarschijnlijk zal men wel bij elkaar blijven, doordat uit de gezamenlijk gedragen teleurstelling toch een band groeit. Over de kansen van het vrijwillig kinderloze huwelijk wordt in het algemeen negatiever geoordeeld. Men beschouwt het als vreemd en afwijkend en voorziet dat het spoedig uit elkaar zal vallen bij gemis aan enig wezenlijke binding.

Hoezeer deze opvattingen leven, blijkt uit opinie-onderzoek. In 1965 meende 79% van de Nederlandse mannen dat een huwelijk zonder kinderen onvolledig is. (Liefde en huwelijk in Nederland 1965). In 1970 waren die opvattingen nog vrijwel onveranderd. Van de gehuwde of gehuwd geweest zijnde vrouwen met kinderen vindt 73% dat het huwelijk pas echt gelukkig is als er enkele kinderen geboren zijn. (De toekomst op zicht 1970.)

Dit soort opvattingen treft men niet alleen bij de gewone man, maar ook in wetenschappelijke publikaties, preken en uitspraken van politici. Ze zijn gemeengoed in onze samenleving en zijn als zodanig van invloed op de beslissing om al dan niet kinderen te nemen. Waarschijnlijk zelfs hebben ze op die beslissing een aanzienlijke invloed. Een onderzoek van Heath (1974) onder verschillende etnische groepen laat zien dat bij mensen die veel kinderen willen dit idee ook sterk leeft.

Men meent vaak dat verzwaring van de band van wederzijdse verplichtingen ook een versterking van de gevoelsband ten gevolge zal hebben. Het is dan ook bepaald geen zeldzaamheid dat jonge echtparen menen hun startmoeilijkheden door middel van kinderen te kunnen overwinnen. Ook komt het voor dat een periode van langdurige huwelijksproblemen wordt afgesloten met verwekking van een 'verzoeningskind'.

2 ONDERZOEK

Gegeven die situatie is het alleszins de moeite waard om eens na te gaan of kinderen nu wel echt zo goed zijn voor het huwelijk. Er zijn enige onderzoekingen bekend waaraan we informatie kunnen ontleen om deze opvattingen te toetsen. We beperken ons daarbij tot een drietal kernopvattingen over de relatie tussen huwelijksgeluk en het hebben van kinderen. In de eerste plaats zullen we nagaan of de komst van het eerste kind inderdaad ook de periode van optimaal huwelijksgeluk inluidt die de volksmond in het vooruitzicht stelt en of het huwelijksgeluk ook weer afneemt als de kinderen het huis uitgaan. Vervolgens zullen we nagaan of de huwelijksatisfactie beïnvloed wordt door het aantal kinderen en tenslotte zullen we kijken of het juist is dat kinderloze huwelijken minder bevredigend zijn, vooral bij het ouder worden.

Correspondentie naar: Prof. Dr. Ruut Veenhoven, Erasmus Universiteit Rotterdam, Faculteit Sociale Wetenschappen,

Postbus 1738, 3000 DR Rotterdam, Nederland. www2.eur.nl/fsw/research/veenhoven

2.1 Maken de kinderen het huwelijk pas echt bevredigend?

De geboorte van het eerste kind heeft zeker effect op de kwaliteit van het huwelijk. Dat effect is in de praktijk echter anders dan de rozige euforie die we ons meestal voorstellen. Het is niet onverdeeld gunstig voor de huwelijksband maar introduceert een aantal nieuwe problemen. De komst van het kind dwingt een aantal veranderingen af in de verhouding tussen man en vrouw onderling en in hun relaties naar buiten. De veranderingen worden lang niet altijd als positief beoordeeld. In de literatuur wordt in dit verband gesproken van de ‘parental crisis’. Deze heroriëntering lijkt eerder een periode van verminderd huwelijksgeluk in te luiden dan omgekeerd. In tegenstelling tot wat de volksmond zegt verpietert het huwelijk niet bij het zelfstandig worden van de kinderen maar bloeit het meestal juist op. Zie [tabel I](#) voor een samenvatting van enige onderzoeken op dit punt.

2.2 Hoe meer zielen, hoe meer vreugd?

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar het effect van het aantal kinderen op de echtelijke verhoudingen. De meest saillante daarvan staan geresumeerd in [tabel 2](#). De resultaten geven geen eenduidig beeld. Ze maken echter wel duidelijk dat een groot gezin zeker geen garantie is voor een goed huwelijk en dat anderzijds het kindertal niet noodzakelijkerwijs ten koste van de huwelijksvoldoening hoeft te gaan. Wat voor effect de gezinsgrootte op de huwelijksvoldoening heeft, zal wel afhangen van allerlei omstandigheden. Gewenstheid van de kinderen, financiële armslag, gezondheid van de ouders, temperament van de kinderen, enz. Bij gebrek aan gegevens valt hierover weinig definitiefs te zeggen. Wel is echter duidelijk dat men niet op het kompas van al te stellige volkswijsheden moet varen.

2.3 Zijn kinderloze huwelijken minder bevredigend?

Ook op dit punt is het nodige materiaal beschikbaar. Zie een samenvatting in [tabel 3](#). Ook hier weer worden we geconfronteerd met een zekere tegenstrijdigheid in de onderzoeksresultaten.

We kunnen echter eveneens concluderen dat de gangbare stereotypen in ieder geval geen juiste voorstelling van zaken geven. Kinderloosheid leidt niet noodzakelijk tot minder plezier aan het huwelijk en de komst van kinderen tot meer voldoening. Het is nog niet duidelijk in welke omstandigheden kinderloosheid een positief effect heeft en in welke omstandigheden een negatief. Bij nader onderzoek zal zeker een onderscheid naar gewenste en ongewenste kinderloosheid moeten worden gemaakt.

Tenslotte de vraag of kinderloze huwelijken niet vooral in latere jaren sterk aan kwaliteit inboeten. Eerder hebben wij reeds aangetoond dat kinderloosheid geen vermindering van het individueel gevoel van welzijn teweegbrengt. Noch voor mannen, noch voor vrouwen en ook niet bij het ouder worden. Er was daarentegen een tendens aanwijsbaar dat oudere gehuwde kinderloze mensen zich beter voelden, vooral lichamelijk, hetgeen erop duidt dat ze minder gesleten zijn in hun leven. Nu is ook nagegaan of kinderloosheid op langere termijn een effect heeft op de tevredenheid met eigen huwelijk. Hiertoe werden gegevens uit hetzelfde onderzoek (Aakster 1972) aan een secundaire analyse onderworpen. Het resultaat blijkt dan voor huwelijkssatisfactie niet anders. Echtparen zonder kinderen beleven niet minder plezier aan hun huwelijk dan echtparen met kinderen. Ook een relatieve verschraling van het kinderloze huwelijk bij het ouder worden is niet aantoonbaar. Dit geldt voor mannen zowel als voor vrouwen, waarbij kinderloze mannen op latere leeftijd zelfs blijken te geven van een grotere huwelijkssatisfactie.

3 SLOT

Al deze gegevens bij elkaar bieden weinig steun voor de gedachte dat ‘kinderzegen’ een noodzakelijke voorwaarde is voor een goed huwelijk. Een aantal onderzoekers vindt geen enkel verband tussen ouderschap en huwelijkssatisfactie en herhaalde malen is een hogere huwelijks-

satisfactie van kinderloze paren gerapporteerd.

Het is dus duidelijk dat het verband tussen huwelijkssatisfactie en ouderschap niet overal en altijd hetzelfde is. Het ligt voor de hand dat hier interveniërende factoren in het spel zijn. In de eerste plaats natuurlijk de gewenstheid van kinderen en daarmee samenhangend de vrijwilligheid van ouderschap of kinderloosheid. Christensen (1968) heeft aangetoond dat echtparen die meer kinderen hebben dan ze gewild hadden duidelijk minder plezier aan hun huwelijk beleven. Verder is het aannemelijk dat cultuurverschillen ook erg bepalend zijn voor het effect van ouderschap op huwelijkssatisfactie. De betekenis van kinderen in een huwelijk zal b.v. voor Nederlanders heel anders liggen dan voor Eskimo's, omdat het huwelijk in deze beide culturen een geheel andere inhoud heeft en ook het contact met de kinderen sterk verschilt. Zo zijn er nog vele factoren meer te noemen die de relatie ouderschap-huwelijkssatisfactie zouden kunnen beïnvloeden, maar bij gebrek aan gegevens valt hierover verder weinig definitiefs te zeggen.

Literatuur

Aakster C.W. —Socio-cultural variables in the ethology of health disturbances, Groningen, 1972.

Blood R.O. & Wolfe D.M. —Husbands and wives: the dynamic of married living, Glencoe, Illinois, 1960.

Burgess E. NS. & Cotirel L. S. —Predicting success or failure in marriage, New York, 1939.

Chesser E. —The sexual, marital and family relationships of English women, 1956.

Christensen H. T. —Children in the family, relationship of number and spacing to marital success: *Journal of Marriage and the Family*, 1968, pag. 283 e.v.

Farbe, B. & Blackman L. S. —Marital role tensions and number and sex of children, *American Sociological Review*, 1956.

Feldman H. —The effects of children on the Family: in: Michel A. ed. *Family Issues of Employed Women in Europe and America*, Leiden, 1971.

Heath L. L., Roper B. W. & King C. D. —A research note on children viewed as contributors to marital stability: *J. of Marriage and the Family*, 1974, pag. 304-306

Karlsson G. —Adaptability and communication in marriage, Uppsala, 1951.

Künzel R. —The connection between the family cycle and divorce rates; *Journal of Marriage and the Family*, 1974, pag. 379-388.

Liefde en huwelijk in Nederland —Liefde en huwelijk in Nederland: landelijk representatief onderzoek door Attwood Statistics, uitgevoerd t.b.v. Geïllustreerde Pers N.V. te Amsterdam onder personen van 17 t/m 70 jaar, Amsterdam, 1965.

Rollins B. C. & Cannon K. L. —Marital satisfaction over the family-life-cycle: a re-evaluation, *Journal of Marriage and the Family*, 1974, Pag. 271-282

Ryder R. G. —Longitudinal Data Relating Marriage satisfaction and having a child: *Journal of Marriage and the Family*, 1973, Pag. 604-606

Smith-Russel C. —Transition to parenthood problems and gratifications. *Journal of Marriage and the Family*, 1974, pag 294-302,

Toekomst op zicht —Toekomst op zicht een onderzoek onder de Nederlandse bevolking van 15-49 jaar, Amsterdam, 1970, Uitgever Bonaventura.

Tabel I. Gezinsfase en huwelijkssatisfactie

auteur/jaar	populatie	geobserveerde effecten van komst en vertrek van kinderen op de huwelijkssatisfactie
Feldman 1971	852 echtparen uit middenmilieu in grote stad USA	De tevredenheid met het huwelijk vertoont een U-curve door de tijd. In het begin is de huwelijkssatisfactie relatief groot. De satisfactie daalt met de komst van het eerste kind en bereikt een dieptepunt als het laatste kind naar school gaat. Zijn de kinderen eenmaal uit huis, dan komt de huwelijkssatisfactie weer op het oorspronkelijk niveau
Feldman 1971	480 echtparen uit middenmilieu in grote stad USA	Tijdens de eerste zwangerschap is de huwelijkssatisfactie hoger dan in de maanden na de geboorte van het eerste kind. De komst van het tweede kind luidt een verdere daling van de huwelijkssatisfactie in. Meningsverschillen over opvoeding spelen hierbij een rol. Deze daling tekent zich vooral af bij echtparen die een nogal gesloten relatie met elkaar onderhouden; veel samen doen en emotioneel sterk op elkaar zijn aangewezen. Bij paren die vóór de komst van kinderen een meer gedifferentieerd relatiepatroon kenden, met meer contacten en interesse buitenshuis stijgt de huwelijkssatisfactie na komst van het eerste kind.
Smith-Russel 1974	511 echtparen Mineapolis USA a-selecte steekproef	Gedurende de eerste maanden na de geboorte van de eerste baby neemt de huwelijkssatisfactie meer toe dan af; in de helft van de gevallen is geen verandering.
Rollin e.a. 1974	498 mormoonse echtparen: kennissen van interviewers	De relatie tussen ouderschap en huwelijkssatisfactie vertoont een U-curve met de leeftijd van de kinderen. De resultaten van Blond & Wolfe die een L-curve vonden, kunnen verklaard worden uit methodische tekortkomingen.

Tabel 2. Kindertal en huwelijkssatisfactie

auteur/jaar	populatie	geobserveerde effecten van verschillen in kindertal op de huwelijksrelatie
Künzel 1971	28 Europese landen	Meer echtscheidingen in landen met geringe bevolkingsgroei (dus kleine gezinnen).
Blood e.a. 1960	919 gehuwde vrouwen Michigan, USA	Vanaf het vierde kind begint de huwelijkssatisfactie te dalen.
Karlson 1959	423 echtparen Uppsala, Zweden: representatieve steekproef	Geen verband tussen aantal kinderen en huwelijkssatisfactie: voor mannen noch voor vrouwen.
Farber e.a. 1956	221 gehuwde paren, Chicago, USA:— ondervraagd bij huwelijksduur van 4 en 14 jaar	Een groot aantal kinderen maakt een huwelijk nauwelijks slechter, maar wel is de kans groot dat in een slecht huwelijk veel kinderen geboren worden.

Tabel 3. Kinderloosheid en huwelijkssatisfactie

auteur/jaar	populatie	geobserveerde verschillen in huwelijkssatisfactie tussen echtparen met en zonder kinderen
Burgess 1939	526 jonge middle-class echtparen, Illinois	De wens naar kinderen vertoont meer verband met huwelijkssatisfactie dan met feitelijke aanwezigheid van kinderen. In volgorde van tevredenheid met hun huwelijk kunnen achtereenvolgens genoemd worden: —geen kinderen maar wel door beide echtgenoten gewenst —één of meer kinderen en door beiden gewenst. —geen kinderen en ook niet gewenst door één of beiden. —één of meer kinderen en niet gewenst door één of beiden.
Chesser 1956	6.034 vrouwen. Engeland	Iets meer huwelijksvoldoening bij kinderlozen.
Blood 1960	919 gehuwde vrouwen Michigan, USA	Minder huwelijkssatisfactie bij kinderloze vrouwen in alle leeftijden.
Feldman 1971	852 echtparen middenmilieu in grote stad USA	Echtparen met kinderen zijn minder tevreden met hun huwelijk dan echtparen zonder kinderen: dit verschil tekent zich al af bij echtparen met één baby
Ryder 1973	112 jonge middle-class echtparen	Zwangere vrouwen en vrouwen met een baby klagen meer over gebrek aan aandacht van hun man. Dit geldt zowel voor echtparen die voor de zwangerschap zeer tevreden waren met hun huwelijk als voor echtparen die toen veel problemen rapporteerden.